

Redux-affären – en amerikansk tragedi?

»An american tragedy«, av Theodore Dreiser, publicerades 1925 och handlar om hur en amerikansk dröm går i kras i kollisionen mellan girighet och moralisk anständighet. Det är en lämplig titel för att beskriva ett likartat moraliskt trask 75 år senare.

I slutet av 1990-talet sattes det i USA upp mängder av Redux-kliniker, där läkare villigt förskrev kombinationen av dexfenfluramin och fentermin mot fetma. Effekten var påfallande god. Dexfenfluramin hade just registrerats i USA under namnet Redux; medlet kom dock aldrig till Sverige. Fentermin hade funnits länge på marknaden för korttidsbehandling av fetma. Det bisarra är att kombinationen av dessa två preparat aldrig hade accepterats formellt av FDA (Food and Drug Administration), bara befunnits ha additiva effekter på viktnedgång i några kliniska prövningar. Kombinationsterapin fortgick fram till hösten 1997, då läkemedelsföretaget Wyeth efter några rapporter om läckande klaffar och pulmonell hypertoni snabbt tvingades dra in Redux. Därmed började en gigantisk, klassisk amerikansk, juridisk karusell, som hittills har kostat Wyeth, som tog över från American Home Products, som i sin tur köpt produkten från franska Servier, ofattbara 22 miljarder dollar.

Jurister byggde upp nya enheter enbart för att hantera misstänkta fall, som man dammsög upp genom månadslånga annonskampanjer i tidningarna. Det gjordes ekokardiografi kors och tvärs i USA, på hotellrum, längs motorvägar och i allmänhet utan att någon som helst kompetent kardiolog tolkade resultaten. Wyeth började snabbt betala ut miljontals dollar för att bli av med problematiken, och som vanligt var det juristerna som var de stora vinnarna. En klassisk ersättningsfördelning i mål av detta slag är att amerikanska advokater chansar och tar inte betalt av klienten för sitt arbete men inkasserar 33 procent av det eventuellt tilldömda skadeståndet. Undan för undan accelererade dansen kring guldkalven, tills myndigheterna började ingripa. FDA inspekterade ekokardiografiska pseudokliniker utan kompetens och fann vittnen, som berättade hur man förfalskat skadeståndsansökningar för att klämma Wyeth på pengar. I vissa fall hade dessa »patienter« knappt använt preparatet. Wyeth hade uppenbarligen blivit storsvindlat i sanslöst framgångsrika juridiska processer, men var inte utan egen skuld. Företaget och dess föregångare hade tidigare fått information om risken för klaffskador men underlåtit att varna läkare, allmänhet och FDA. Man till och med betalade forskare som skulle finna data som motsade misstanken om klaffskador.

Redux-skandalen, som man först trodde skulle beröra miljontals människor, har åtta år efter det att läkemedlet dragits in dess bättre lett till att bara 1 205 amerikanska patienter har genomgått operation av hjärtklaffarna. 166 fall av primär pulmonell hypertoni har påträffats under åren. Trots allt är detta en bråkdel av alla de fall man initialt hade befarat. Samtidigt

Illustration: Jessica Romberg

har vissa företag länge massproducerat ekokardiogram. Den nyetablerade firman Echo Motion i Chapel Hill genomförde 70 000 ekokardiogram på ett år utan att någon hjärtläkare var inkopplad, men Wyeth bestämde sig för att från och med år 2002 inte betala ut ersättning för ekokardiogram som inte bedöms av specialister. Plötsligt sjönk utbetalningarna dramatiskt till bara drygt 4 000 ersättningar för allvarlig klaffskada, till en kostnad av 1,6 miljarder dollar.

Kvaliteten på dessa ekokardiogram kan uppenbarligen ifrågasättas. Klaffläckage i någon omfattning anses förekomma bland ungefär 2 procent av befolkningen. Små förändringar i ekokalibreringen kan tydligen ge resultat som överdriver den egentliga funktionella betydelsen av ett obetydligt klaffel. Reproducerbarheten av ekokardiogrammen har under de aktuella förhållandena varit låg.

Hela denna sorglustiga amerikanska tragedi är egentligen ett enda långt exempel på en desperat livsstil. I jakten efter fungerande bantarläkemedel i världens fetaste land har man utnyttjat det juridiska systemet och aktivt raggat upp tänkbart skadade »mjölkkor«, som i sin tur har lämnat stora delar av sina skadestånd till giriga advokater, och ett desperat läkemedelsföretag har efter fiffel försökt att smidigt köpa sig fritt från problematiken.

Härefter har motreaktionerna kommit när rena bedrägerier och falsarier har upptäckts, när giriga kardiologer chansat på lättförtjänta pengar och myndigheterna alltför sent fått någon som helst kontroll över situationen. Den trista historien ger ännu en gång underlag för den dåliga vitsen: Question: »What do you call one hundred American lawyers drowning?« – Answer: »A good beginning ...«

Stephan Rössner
professor, överläkare, överviktsenheten, Karolinska
Universitetssjukhuset Huddinge